

รัฐสภาไทย

รัฐสภาไทย

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยมีอำนาจอธิปไตย ซึ่งหมายถึงอำนาจสูงสุดใน การปกครองประเทศของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภาไทย

ปัจจุบันรัฐสภาไทยเป็นรูปแบบสภาคู่ ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภา ดังในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๘ ว่า "รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา"

สภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วย สมาชิก จำนวน ๔๘๐ คน โดยเป็นสมาชิก ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน ๔๐๐ คน และสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง แบบสัดส่วน จำนวน ๘๐ คน มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี นับแต่วันเลือกตั้งโดยผู้สมัครเลือกตั้ง ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

วุฒิสภา

วุฒิสภา ประกอบด้วย สมาชิก จำนวน ๑๕๐ คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด จังหวัดละ ๑ คน จำนวน ๗๖ คน และที่เหลือมาจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา จำนวน ๗๔ คน ซึ่งมีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ ๖ ปี นับแต่วันเลือกตั้ง สมาชิกวุฒิสภาจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินหนึ่งวาระไม่ได้ โดยในวาระเริ่มแรกให้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการสรรหา มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ๓ ปี นับแต่วันเริ่มสมาชิกภาพ และมีให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินหนึ่งวาระมาใช้บังคับกับบุคคลดังกล่าวในการสรรหาคราวถัดไป หลังจากสิ้นสุดสมาชิกภาพ โดยผู้สมัครเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปี บริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาไทย

วุฒิสภาในฐานะสถาบันหนึ่งในอำนาจอธิปไตยจะมีอำนาจหน้าที่ประการใดย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาไว้หลายกรณีด้วยกัน ดังนั้นสมาชิกวุฒิสภาจึงต้องปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ให้บรรลุผลตามที่ประสงค์ให้จงได้ สมดังคำปฏิญาณที่ได้ปฏิญาณตนไว้ในที่ประชุมสภาที่ตนเป็นสมาชิกก่อนเข้ารับหน้าที่ว่า “จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” สำหรับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาไทยโดยสรุปจะมีอำนาจหน้าที่หลัก ๔ ประการ กล่าวคือ

๑. อำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมาย

อำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมายหรือการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ ซึ่งถือเป็นอำนาจหลักของวุฒิสภา ทั้งนี้ด้วยเหตุที่กฎหมายเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารและการปกครองประเทศ เพื่อเป็นการจัดระเบียบเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขโดยส่วนรวมของประชาชนเป็นหลัก โดยสิทธิและผลประโยชน์ของประเทศจะได้รับการดูแล จึงถือได้ว่าวุฒิสภาเป็นองค์กรที่มีหน้าที่นำเจตนารมณ์ของประชาชนมาปฏิบัติให้บังเกิดผลต่อไป

๒. อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

กระบวนการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินถือเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในระบบรัฐสภา ซึ่งรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่จะกำหนดสัมพันธ์ภาพระหว่างอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารไว้ แต่แต่ละอำนาจต่างมีความเชื่อมโยง และมีการถ่วงดุลแห่งอำนาจซึ่งกันและกัน โดยฝ่ายบริหารมีอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ และในขณะเดียวกันฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ได้กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะการตั้งกระทู้ถาม และการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล

๓. อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ

รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่าง ๆ เช่น การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รับการปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภา การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติ การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม การให้ความเห็นชอบในการปิดสมัยประชุมก่อนครบกำหนดเวลา ๑๒๐ วัน การประกาศสงคราม การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศบางประเภท เป็นต้น

๔. อำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งและถอดถอนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

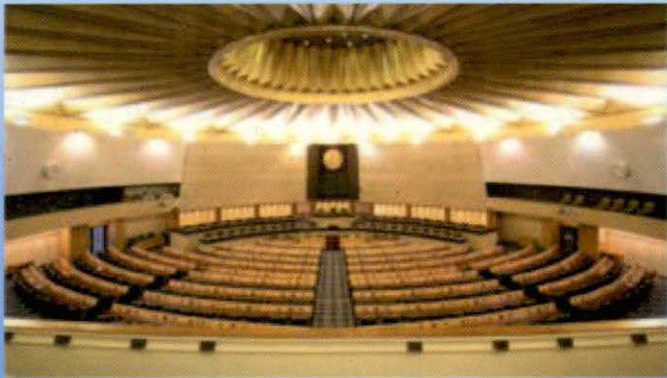
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการสรรหาบุคคลในองค์กรต่าง ๆ โดยพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา เช่น ประธานกรรมการ และกรรมการการเลือกตั้ง ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดิน ประธานกรรมการ และกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น และการถอดถอนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น

กระบวนการตราพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติ คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำยินยอมของรัฐสภา โดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติกระทำได้ ๔ ทาง กล่าวคือ

๑. คณะรัฐมนตรี
๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ คน
๓. ศาลหรือองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์กรและกฎหมายที่ประธานศาลและประธานองค์กรนั้นเป็นผู้รักษาการ
๔. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน โดยจะเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้ เฉพาะหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเท่านั้น

และถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการเงินสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

สภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาเป็น ๓ วาระตามลำดับ ดังนี้

วาระที่ ๑ เป็นการพิจารณาหลักการทั่วไปของร่างพระราชบัญญัติว่าสมควรจะลงมติรับหลักการหรือไม่ ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาลงมติรับหลักการให้พิจารณาในวาระที่ ๒ ต่อไป แต่ถ้ามีมติไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

วาระที่ ๒ เป็นการพิจารณาในรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติโดย คณะกรรมาธิการที่สภาตั้งหรือคณะกรรมาธิการเต็มสภา ตามปกติให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมาธิการที่สภาตั้ง การพิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา จะกระทำได้ต่อเมื่อคณะรัฐมนตรีร้องขอ หรือเมื่อสมาชิกเสนอญัตติ โดยมีจำนวนสมาชิกรับรอง ไม่น้อยกว่า ๒๐ คน และที่ประชุมอนุมัติ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเริ่มต้นด้วย ชื่อร่าง คำปรารภ แล้วพิจารณาเรียงตามลำดับมาตรา และให้สมาชิกอภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำหรือข้อความที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม หรือผู้แปรญัตติที่มีการสงวนคำแปรญัตติหรือกรรมาธิการที่มีการสงวนความเห็นไว้ ทั้งนี้เว้นแต่ที่ประชุมจะลงมติเป็นอย่างอื่น

วาระที่ ๓ สภาผู้แทนราษฎรจะลงมติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ โดยไม่มีการอภิปราย หากสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินั้นก็ตกไป แต่หากสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบ ประธานสภาผู้แทนราษฎรก็จะเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

หากร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่เห็นชอบเป็นร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาว่าจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน และคะแนนเสียงที่ไม่ให้ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ คณะรัฐมนตรีอาจขอให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อมีมติอีกครั้งหนึ่ง หากรัฐสภามีมติให้ความเห็นชอบให้ตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกของแต่ละสภามีจำนวนเท่ากัน ตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอ ประกอบเป็นคณะกรรมาธิการร่วมกันของรัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้คณะกรรมาธิการร่วมกันของรัฐสภารายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ได้พิจารณาแล้วต่อรัฐสภาหากรัฐสภามีมติเห็นชอบให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยต่อไป แต่ถ้ารัฐสภามีมติไม่ให้ความเห็นชอบ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา

วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอมานั้นให้เสร็จภายใน ๖๐ วัน แต่ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน ทั้งนี้ เว้นแต่วุฒิสภาจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งต้องไม่เกิน ๓๐ วัน กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภาจะพิจารณาเป็น ๓ วาระ เช่นเดียวกับ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร

กรณีวุฒิสภาเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร

ถ้าวุฒิสภาลงมติในวาระที่ ๓ เห็นชอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่มีการแก้ไขก็ถือว่า ร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ภายใน ๒๐ วันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภาเพื่อทรง ลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

กรณีวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร

ถ้าวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้น พิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อเวลา ๑๘๐ วัน ได้ล่วงพ้นไปนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้น คืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สภาผู้แทนราษฎร อาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที และถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยัน ร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้น ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้บังคับเป็นกฎหมายได้

กรณีวุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติม

วุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติแล้วก็จะส่งไปยังสภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วย นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ แต่ถ้าเป็นกรณีอื่นให้แต่ละสภาดังบุคคลที่เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนดประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น แล้วให้คณะกรรมการร่วมกันรายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยแสดงว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ แต่ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อเวลา ๑๘๐ วันได้ล่วงพ้นไปแล้ว แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สภาผู้แทนราษฎรอาจพิจารณาใหม่ได้ทันที ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

กรณีพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย

ร่างพระราชบัญญัติใดที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้น ๙๐ วันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายใน ๓๐ วัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

กระบวนการตราพระราชบัญญัติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

